

dr hab. Michał Sarnowski,
em. prof. Uniwersytetu Wrocławskiego

OCENA
dorobku naukowego oraz osiągnięć dydaktycznych i organizacyjnych
dr Moniki F a m i e l e c
w postępowaniu o nadanie stopnia doktora habilitowanego
przygotowana dla Rady Dziedziny Nauk Humanistycznych Uniwersytetu Kazimierza
Wielkiego w Bydgoszczy

Przedstawiony mi do zaopiniowania w ramach postępowania habilitacyjnego dorobek naukowy, dydaktyczny i organizacyjny Pani dr Moniki Famielec z Instytutu Neofilologii i Lingwistyki Stosowanej Uniwersytetu Kazimierza Wielkiego w Bydgoszczy obejmuje kilkadziesiąt publikacji (w tym 1 praca zwarta). Można zatem uznać, że pod względem ilościowym jest to dorobek spełniający zwyczajowe normy związane z tego typu postępowaniami. Dla dokonania oceny dorobku Habilitantka zaproponowała recenzentom tekst rozprawy habilitacyjnej oraz zestaw kserokopii 25 artykułów, 9 recenzji i 7 tzw. sprawozdań. Do tego dołączyła *Autoreferat*; oraz *Wykaz opublikowanych prac naukowych oraz informacja o osiągnięciach dydaktycznych, współpracy naukowej i popularyzacji nauki*, a także trzy zestawienia *Artykuły*, *Recenzje* oraz *Sprawozdania* wymieniające trzy zespoły kserokopii publikacji. Przekazane recenzentom informacje i materiały w opinii piszącego te słowa są kompletne, chociaż można byłoby oczekiwać, że będą bardziej dogłębne i szczegółowe w zakresie opisu działań dydaktycznych i organizacyjnych. Z drugiej jednak strony, materiał publikacyjny został dobrany starannie. Wszystko to, mimo sygnalizowanego niedosytu, jest w mojej opinii reprezentatywne i daje wystarczającą podstawę do całościowej oceny dokonań Habilitantki.

1. Sylwetka Habilitantki

Pani dr Monika Famielec jest absolwentką rusycystyki gdańskiej (1996), a stopień doktora nauk humanistycznych w zakresie językoznawstwa uzyskała na tymże Uniwersytecie Gdańskim w r. 2001. Rozprawa doktorska pt. *Mikrotoponimia powiatu ełckiego* została przygotowana pod opieką naukową prof. dr hab. Krystyny Szcześniak, a recenzentami byli panowie profesorowie Michał Kondratiuk i Czesław Łapicz.

Po uzyskaniu stopnia doktora w latach 2002-2018 p. dr Famielec była zatrudniona jako adiunkt w Instytucie Neofilologii i Lingwistyki Stosowanej Uniwersytetu Kazimierza Wielkiego w Bydgoszczy, a od X 2018 kontynuuje zatrudnienie w tejże jednostce na stanowisku starszego wykładowcy.

Na dorobek naukowy dr Moniki Famielec składają się: 1 praca zwarta (rozprawa habilitacyjna), a także 26 wypowiedzi naukowych, stanowiących artykuły i rozdziały w monografiach. Do tej liczby należy również dodać 9 pozycji stanowiących recenzje oraz 7 sprawozdań. W geografii publikacji Habilitantki przeważają publikacje w ośrodkach polskich „specjalizujących się” w zagadnieniach kontaktów polsko-wschodniosłowiańskich

(Białystok, Bydgoszcz, Lublin, Kraków) ale szczególną uwagę należy zwrócić na grupę prac opublikowanych w Białorusi (Brześć, Grodno, Homel, Witebsk), co w kontekście zainteresowań badawczych Habilitantki i podejmowanej tematyki (pogranicze polsko-białoruskie) kwalifikuję jako rzecz naturalną i oczywistą.

Podobnie jest z czasopismami, w których Habilitantka publikowała swoje prace, tematycznie zajmują się kulturowymi i językowymi relacjami polsko-wschodniosłowiańskimi (*Studia Wschodniosłowiańskie*, *Białostockie Archiwum Językowe*) lub też mają charakter białorutenistyczny (*Białorutenistyka Białostocka*)

Aktywność naukowa Habilitantki przejawia się nie tylko w publikacjach (ich ocena – dalej) lecz i w aktywności konferencyjnej; ogółem wzięła aktywny udział w kilkunastu takich sympozjach (w Polsce, Białorusi i na Łotwie), w przypadku kilku wystąpiła jako ich organizator/współorganizator, pełniąc na nich rolę moderatora.

Konkludując prezentację Kandydatki do drugiego stopnia naukowego i wstępną ocenę Jej twórczości naukowej, chcę podkreślić, że dr Monika Famielec posiada dorobek dostateczny ilościowo, w którym dominujące językoznawstwo nabiera często wymiaru interdyscyplinarnego ze szczególnym akcentem na aspekt historyczny i kulturowy. Dorobek ten jest oparty na dobrych podstawach materiałowych i studiach historyczno-krajoznawczych oraz archiwistycznych, jest dojrzały intelektualnie i podany został dobrym językiem naukowym (najczęściej jest to język rosyjski), wykazuje spójność teoretyczną i metodologiczną.

2. Dorobek dydaktyczny i organizacyjny

Habilitantka jest aktualnie zatrudniona na stanowisku starszego wykładowcy w Instytucie Neofilologii i Lingwistyki Stosowanej Uniwersytetu Kazimierza Wielkiego, gdzie prowadziła i prowadzi szereg różnorodnych rusycystycznych zajęć specjalistycznych w ramach filologii rosyjskiej: dydaktyka języka rosyjskiego, praktyczna nauka języka rosyjskiego (różne aspekty), językoznawstwo konfrontatywne/kontrastywne i językoznawstwo stosowane. Wypromowała 7 licencjatów filologii rosyjskiej, aktywnie recenzuje prace dyplomowe (licencjackie i magisterskie) studentów swojego instytutu. Opiniowała także dwa doktoraty przeprowadzane w Białorusi (tzw. отзыв); opiekowała się grupami bydgoskich studentów odbywających praktyki językowe w Rosji (Kaliningrad, Moskwa). Ważnym i godnym odnotowania polem działalności dr Moniki Famielec jest popularyzacja nauki w środowiskach młodzieżowych i szkolnych (Forum Językowe), a także pełnienie funkcji obserwatora przebiegu matur z ramienia UKW w zakresie różnych przedmiotów (rosyjski, angielski, chemia).

Warto w tym miejscu podkreślić stałą dbałość Habilitantki o znajomość języka rosyjskiego, czego dowodem są staże językowe w obszarze rosyjskojęzycznym w odbyte latach 2004-2016.

3. Dorobek naukowy

W postępowaniu o nadanie stopnia naukowego doktora habilitowanego najważniejsza jest ocena dorobku naukowego kandydata. Habilitantka przedstawiła recenzentom do oceny (oprócz monografii, o której dalej) zespół 25 artykułów opublikowanych w latach 2003-2019. „Artykułowe” publikacje dr Moniki Famielec nie mogą zostać pominięte w ocenie ze względu na ich charakter i stale mieszający się w tych opracowaniach pierwiastek językoznawczy (zasadniczy) oraz kulturowo-historyczny.

W korpusie owych 25 publikacji wyraźnie zarysowują się trzy pola tematyczne.

Pierwsze pole to artykuły, które pozostają w konceptualnym, metodologicznym i materiałowym związku z problematyką obronionego w r. 2001 doktoratu, który z nieznanych mi powodów nie został ogłoszony drukiem. Takich „okołodoktoratowych” prac jest 9 i tworzą one cztery podgrupy o różnych liniach tematycznych. Artykuł [23]¹ zarówno tytułem jak i treścią nawiązuje do nieopublikowanego doktoratu. Praca ta, jak można domniemywać, przedstawia założenia teoretyczne, tezę i konkluzję obronionej rozprawy. Z kolei wypowiedzi autorskie [25], [8] i [22], pozostając w kręgu onomastyki mazurskiej, zawierają materiał i analizę językową nazw toni rybackich licznych jezior okolic Ełku. Inne dwie wczesne prace Habilitantka poświęciła hydronimii tamtych stron (rozprawki [18] i [21]), wskazując w jednej z nich na oddziaływania bałtyckie. Kontakty językowe i wpływy obce stanowią główny temat trzech prac ([9], [16] i [24]), w których dr Famielec omawia i ocenia ślady bałtyckie, germańskie i wschodniosłowiańskie, które są widoczne na różnych odmianach i płaszczyznach miejscowej polszczyzny. Publikacje tej grupy należy potraktować jako przykłady ważnych i potrzebnych opracowań rejestrujących światy ginących onimów (lądowych i wodnych), a także coraz mniej czytelne ślady kontaktów językowych różnych starych ludów zamieszkujących tereny Ełkczyny i obszarów przyległych (Słowianie, Bałtowie, a później również Niemcy). Jeśli w pierwszym przypadku oddziaływania językowe były pochodną wzajemnych kontaktów różnych fal ludnościowych, które krzyżowały się na stykach kultur, to w przypadku drugim (oddziaływania niemieckie) stanowiły one efekt zaplanowanej narodowościowej polityki germanizacyjnej.

Wspomniane prace zostały opublikowane już po uzyskaniu przez Habilitantkę stopnia doktora i w ocenie jej dorobku habilitacyjnego mogły by, zgodnie z pewnymi zwyczajami, zostać pominięte. Jednak przywołuję je tutaj i krótko charakteryzuję ze względu na ich walory metodologiczne, materiałowe oraz przede wszystkim warsztatowe. Badaczka, która, operując przede wszystkim własnym materiałem zdobytym w wyniku eksploracji terenowych, demonstruje w nich dyscyplinę badawczą, a także dokładność i skrupulatność w zakresie przywoływanego materiału ilustracyjnego. W ocenie piszącego te słowa, walory warsztatu badawczego Habilitantki ukształtowane w początkowym etapie jej działalności naukowej będą procentowały w przyszłości, gdy zostanie sprecyzowana nowa, habilitacyjna, problematyka badawcza.

Przechodzę zatem do najważniejszego obszaru badawczego, który wyznaczył i nadal wyznacza podstawowy ciąg dociekań Habilitantki. Jest to problematyka onomastyki miasta, budująca zarówno jego obraz, jak i stereotyp. W skład drugiego pola („habilitacyjnego”) wchodzi szereg artykułów, które mogą zostać uszeregowane w dwie wyraźnie „zahaczające” o siebie podgrupy. Pierwsza z nich, zasadnicza, to cykl publikacji odnoszących się bezpośrednio do urbanonimii Brześcia i tematów szczegółowych z tą problematyką związanych. Grupa ta, według moich ustaleń, liczy 14 wypowiedzi. Panoramiczny ogląd tych prac prowadzi do interesujących konkluzji. Z jednej strony, wprowadzają one interesujący materiał językowy do dyskursu naukowego, z drugiej zaś – ilustrują fluktuacje miejskiej toponimii Brześcia pod wpływem zmiennych dziejów miasta, co wynika z przesłanek o wymiarze politycznym, ale również, co szczególnie ważne, wpływa na postać językową urbanonimów w zakresie stosowanych modeli nazewniczych i przede wszystkim językowo-kulturowego zaplecza nowych nazw. W tym kontekście warto zwrócić uwagę na prace [15], [19], [12], jak również [6] oraz [4]. Równolegle w publikacjach tej grupy dr Famielec przedstawia leksykalno-semantyczną analizę urbanonimów eksplorowanego Brześcia (por. prace [13] i [14]), spoglądając na to zagadnienie również z perspektywy historycznej [17].

¹ Tu i dalej w kwadratowych nawiasach numery prac zamieszczonych w zestawieniu *Artykuły*.

Na zagadnienia zmienności urbanonimii Brześcia (w zakresie stosowanych modeli nominacyjnych i przede wszystkim wykorzystywanych zasobów językowych) dr M. Famielec w swoich artykułach spogląda również z pewnego dystansu, przyglądając się np. semantyce historycznych nazw ulic Pińska ([20]) oraz dokonując semantycznej klasyfikacji urbanonimów miast rejonowych obwodu brzeskiego ([11]) lub też, konfrontując tendencje rozwojowe urbanonimii Brześcia i Grodna (praca [10] napisana we współautorstwie; dokumentacja zawiera stosowne oświadczenie dra H. Duszyńskiego). Zwraca uwagę bogata w przywoływane fakty praca [7], którą traktuję jako dowód szerszego oglądu urbanonimii Brześcia, nie tylko z perspektywy *stricte* lingwistycznej (materiał, semantyka, struktura), lecz również kulturalnej. Kolejnym przykładem udanej penetracji miejskiego nazewnictwa w Brześciu jest, w mojej ocenie, artykuł [5], który pokazuje wycinek „ergourbanonimicznej” przestrzeni tego miasta (nazwy salonów piękności), ale ilustruje również pewne aspekty mentalności samych brzeszczan.

Ten ostatni artykuł mówiący o nazwach firmowych w Brześciu traktuję jako pomost do trzeciego pola tematycznego podoktorskich publikacji dr Moniki Famielec. Chodzi o dwa teksty pozostające w kręgu szeroko rozumianej urbanonimii, z których pierwszy prezentuje „kreacje nazewnicze” trójmiejskich osiedli mieszkaniowych (praca [3]), drugi zaś – pokazuje i komentuje tendencje w zakresie nominacji białoruskich sanatoriów i ośrodków wypoczynkowych ([1]). Oba te artykuły zawierają obfity i ciekawy materiał językowy, który został poddany sprawnej analizie.

Kończąc przegląd i ocenę artykułowego dorobku dr Moniki Famielec chcę podkreślić, że publikacje tej grupy wystawiają Autorce dobrą ocenę. Pokazują, z jednej strony, rozmach i szerokość podejścia do problematyki urbanonimii jako takiej (i Brześcia w szczególności), z drugiej zaś – obrazują Jej stosunek do skrupulatnie zebranego materiału językowego i są dowodem poszerzania kompetencji badawczych Habilitantki.

Zanim przejdę do omówienia rozprawy habilitacyjnej chcę zwrócić uwagę na opublikowane recenzje oraz sprawozdania autorstwa dr Famielec. Powszechnie uważa się, że recenzje i sprawozdania nie są wypowiedziami *stricte* naukowymi, i nie zamierzam takiego poglądu obalać, ale, jak się wydaje publikacje tego typu, mogą dostarczyć oceniającemu szeregu informacji o Kandydatce do drugiego stopnia naukowego. Przegląd recenzji informuje o naukowych zainteresowaniach Habilitantki, która nie koncentruje się wyłącznie na „swoim” temacie, a opiniuje prace z innych poddziedzin lingwistyki (i właśnie ciekawe z których). Kronikarskie sprawozdania (z konferencji i sympozjów) pośrednio wskazują na aktywność „konferencyjną” Autorki (wspominałem o tym już wcześniej), ale również i Jej udział w dyskursie naukowym oraz stałą chęć i potrzebę obecności w środowisku badaczy polsko-białoruskiego pogranicza. Zarówno recenzje, jak i sprawozdania opublikowane zostały w znaczących i ważnych dla polskiego krajobrazu naukowego czasopiśmie (*Język Polski*, *Poradnik Językowy*, *Białorutenistka Białostocka*, *Studia Wschodniosłowiańskie*, *Acta Baltico-Slavica*, *Slavia Orientalis* i inne).

4. Rozprawa habilitacyjna

Jako najważniejsze indywidualne osiągnięcie naukowe (o którym w odniesieniu do habilitacji jest mowa w art. 16 ust. 2 ustawy z 14 marca 2003 r. o stopniach naukowych i tytule naukowym) dr Monika Famielec przedstawiła monografię *Урбанонимы города Бреста XX века*, (Bydgoszcz 2018, ss. 292).

Rozprawa habilitacyjna dr Moniki Famielec stanowi udany przykład opracowania dotyczącego zagadnień szeroko rozumianej przestrzeni miejskiej, stosunkowo młodego paradygmatu badawczego, który jest aktywnie rozwijany właśnie w bydgoskim środowisku naukowym. Najbardziej reprezentatywnym przedstawicielem dorobku w tym zakresie jest redagowana przez prof. Małgorzatę Świącicką bydgoska seria *Miasto. Przestrzeń zróżnicowana językowo, kulturowo i społecznie* (do tej pory ukazało się 6 tomów tego wydawnictwa). Przestrzeń miejska jest traktowana przez badaczy związanych z tym ośrodkiem (lub aktywnie tam działających) jako kategoria wieloaspektowa, która może być interpretowana w perspektywie społecznej, socjalnej i demograficznej, ale również i w wymiarach kulturowych i lingwistycznych. Najważniejszą cechą tego nowego spojrzenia jest podejście, które stwarza szansę rekonstrukcji i opisu językowo-kulturowych aspektów przestrzeni miasta, aspektów, które determinują jego specyfikę, jego odmienność, indywidualność i niepowtarzalność.

Przedmiotem swoich rozważań i dociekań w rozprawie habilitacyjnej dr Monika Famielec uczyniła opis i rekonstrukcję jednego z językowo-kulturowych aspektów przestrzeni miasta Brześcia, które, położone na styku różnych kultur charakteryzuje się bogatą i różnorodną przeszłością, przez co staje się wręcz wymarzoną obiektem badań. Dla osiągnięcia zamierzonego celu Habilitantka sięga po materiał nazw określonej grupy obiektów miejskich, urbanonimów, a szczególnie – hodonimów, czyli nazw ulic i innych obiektów liniowych. Urbanonimy (obok np. dialektów miejskich lub innych formacji językowych używanych w danym mieście) stanowią jeden z podstawowych składników przestrzeni kulturowej każdego miasta. Ich specjalne znaczenie wynika z faktu, że jednostki te w swojej semantyce i strukturze kodują liczne elementy historii tego miejsca, stosunek mieszkańców do swojego miasta i obiektów w nim znajdujących się oraz pełnią funkcję nośnika pamięci kulturowej i regionalnej. Dokonany przez dr Monikę Famielec wybór Brześcia jako przedmiotu dociekań naukowych uważam za niezwykle trafny, gdyż przestrzeń miejska Brześcia jako przedmiot językowo-kulturowych dociekań zawiera olbrzymi potencjał badawczy, co stwarza perspektywę dalszych owocnych dociekań.

Architektura książki *Урбанонимы города Бреста XX века* została ściśle powiązana z etapami dziejów Brześcia w XX wieku. W XX-wiecznej historii grodu nad Bugiem Autorka wydzieliła 6 okresów, które odpowiadają przynależności miasta do różnych państw, co za każdym razem przekładało się na zmiany nazewnicze w mieście. W przekroju pionowym miejska przestrzeń nazewnicza Brześcia stanowi wielowarstwowy konstrukt (każda warstwa odpowiada okresowi historii miasta). Na każdą warstwę z zewnątrz nakładana/narzucana była nowa, odmienna (swoja) siatka nazewnicza. Z siatek tych Habilitantka sprawnie wyczytuje motywy, którymi kierowali się nominatorzy. Najczęstszymi okazały się przesłanki ideologiczne i polityczne.

Książka habilitacyjna dr Moniki Famielec składa się ze wstępu, 7 rozdziałów, zakończenia i bibliografii oraz szeregu segmentów, które monografii nadają charakter wydawnictwa naukowego (2 aneksy zawierające wykazy wykorzystanych słowników i encyklopedii oraz wykaz skrótów źródeł materiałowych, indeks nazw obiektów liniowych oraz streszczenia w języku polskim, białoruskim i angielskim). Taka kompozycja pracy jest, w mojej ocenie, prawidłowa i zwarta. Prosta i nieskomplikowana struktura książki stanowi jej wielki atut.

Wstęp stanowi (jak zawsze) ekspozycję całości rozprawy (w tym przesłanki ideowe postępowania badawczego) i zawiera szereg ważnych informacji odnoszących się do tła zaplanowanych i przeprowadzonych badań (np. przegląd opracowań urbanonimów różnych miast). Autorka określa cele, jakie stawia przed pracą („определение корпуса годонимов и агоранимов [...] Бреста, функционировавших в городе на протяжении XX века и их комплексное описание”) (s. 10) i enumeratywnie precyzuje 6 zadań szczegółowych

postawionych przed opracowaniem (s. 10-11). Habilitantka wyraża słuszne stwierdzenie, że ich realizacja pozwoli „проследить зависимость развития городской топонимии от историко-политических изменений в культурном и социальном устройстве города” (s. 11). Wyprzedzając w tym miejscu tok moich rozważań o monografii habilitacyjnej dr M. Famielec, powiem, że w mojej ocenie założony cel został osiągnięty, a postawione przed rozprawą zadania zostały zrealizowane. Kontynuując analizę i ocenę zawartości wstępu, dodam, że oprócz charakterystyki źródeł materiałowych (dokumentacja jest bardzo skrupulatna) zawiera on wykład teoretycznych i metodologicznych podstaw przeprowadzonych badań. Habilitantka sięga do opracowań białoruskiej lingwistki A. N. Mezenko i prof. K. Handke, łącząc w swojej praktyce dwa modele analizy. Oceniając zastosowaną w monografii metodologię badawczą, chcę wskazać właśnie na umiejętne połączenie (scalenie) postępowania badawczego stosowanego w Białorusi z postulatami formułowanymi przy podobnych badaniach w Polsce: symbioza metod prof. Mezenko i prof. Handke w przypadku charakterystyki toponimicznego pejzażu Brześcia sprawdziła się i dała bardzo dobre efekty. Dodatkowo Autorka precyzuje sposób prezentacji materiału empirycznego w wywodach, a także, definiując miejsce urbanonimii w onomastyce, charakteryzuje urbanonimie wschodnio- i zachodniosłowiańską. Moje ogólna ocena zawartości i sposobu realizacji *Wstępu* jest wyłącznie pozytywna; wywód charakteryzuje się rozmachem, a panorama osiągnięć onomastyki w Polsce, Rosji i w Białorusi ze szczególnym uwypukleniem „onomastyki miasta” została podana w sposób syntetyczny i skondensowany, ale, co chcę głośno podkreślić, bez uszczerbku dla pełni obrazu. Wstępna, ekspozycyjna część pracy jest dobrym prognostykiem całości monografii.

Rozdział I (*Город Брест и города современной Белоруси*) poświęcony został głównemu przedmiotowi badań Habilitantki - Brześciowi, jego historii oraz miejscu i znaczeniu tego grodu w dziejach państw, w skład których wchodził. Dzieje miasta zostały przedstawione na szerokim tle historycznym oraz kulturowym. Tok rozdziału czasami tylko porusza kwestie lingwistyczne (np. etymologia nazwy), ale w ocenie piszącego te słowa rozdział I jest ważnym segmentem całości, gdyż nakreśla nieodzowne tło historyczne. Jest on w monografii potrzebny, a włączenie go uważam za decyzję słuszną i udaną.

Rozdziały od II do VII mają charakter materiałowo-analityczny i każdy z nich jest poświęcony kolejnej warstwie nazewnicznej rekonstruowanej na podstawie materiałów archiwalnych i innych. Rozdziały te, kluczowe dla całej rozprawy, zostały napisane ze znanstwem rzeczy, dużym rozmachem i dbałością o szczegóły. W niniejszej ocenie ograniczę się do wymienienia ich nazw, by następnie przedstawić ocenę kompleksową.

Oto tytuły tych części: **Rozdział II** *Город Брест-Литовск (1900-1919)*, **rozdział III** *Город Брест-над-Бугом (1919-1939)*, **rozdział IV** *Город Брест (1939-1941)*, **rozdział V** *Город Брест (1941-1944)*, **rozdział VI** *Город Брест (1944-1991)*, **rozdział VII** *Город Брест (1991-2000)*. Wymienione rozdziały zbudowane są według tego samego wzorca i zawierają następujące składowe: krótki komentarz, *Наименования внутригородских линейных объектов* (część słownikowa); *Семантическая организация линейных объектов*; *Структурная организация наименований*. Z lektury rozdziałów i ich systemowego oglądu wynika, że Habilitantka sprawnie porusza się po swoim obszarze badawczym, za każdym razem konsekwentnie realizuje „zadania” każdego segmentu. Konsekwentnie prezentuje empirię, przeprowadza zarówno analizę semantyczną urbanonimów, jak i formalną. W tym

miejscu muszę jednak sformułować uwagę krytyczną: w mojej ocenie analiza semantyczna w przypadku kilku rozdziałów (np. VI i VII) w zakresie nominacji odantroponimicznych (niezależnie od funkcji przypisywanych nominacjom) została przeprowadzona zbyt drobiazgowo, co doprowadza to tego, że niektóre jej składniki są zbiorami jednoelementowymi. Drobiazgowość w tego typu analizach i klasyfikacjach nie zawsze służy przejrzystości wyводу i narracji, zbytne rozdrobnienie i rozczłonkowanie empirii nie sprzyjają percepcji, wręcz przeszkadzają w odbiorze. Badacz powinien dążyć do poszukiwania wspólnych mianowników, uogólniać nie tylko na poziomie najwyższym, lecz również i w dolnych partiach przedstawianych schematów i konstrukcji. Do analizy strukturalnej żadnych zastrzeżeń nie zgłaszam.

Jednak, co chcę wyraźnie podkreślić, powyższa uwaga krytyczna nie wpływa na moją całościową ocenę rozprawy. Jako oficjalny recenzent w postępowaniu o nadanie stopnia doktora habilitowanego aprobuje zastosowaną narrację oraz przeprowadzone przez Autorkę postępowanie badawcze, akceptuję postawę teoretyczną i działania praktyczne Autorki, jak i zaprezentowane analizy. Taka ocena wynika z faktu, że w przygotowaniu poszczególnych rozdziałów rozprawy habilitacyjnej Pani dr Monika Famielec wykazała się dobrą znajomością literatury onomastycznej (i nie tylko), dyscypliną badawczą i żelazną konsekwencją postępowania, a także ukształtowaną świadomością badawczą. Wymienione cechy dobrze, w mojej opinii, ilustrują twórcze nastawienie Autorki do materiału, gdyż stale dąży Ona do pełności wyводу.

Dla pełni prezentacji i oceny rozprawy chcę wskazać na dobrze napisane **Zakończenie**, które w przedstawionej postaci spełnia wymogi gatunkowe, gdyż nie jest mechanicznym powtórzeniem konkluzji i podsumowań poszczególnych rozdziałów książki (z jakimi mamy do czynienia nader często), lecz stanowi samodzielną rozprawkę, która nie tylko precyzyjnie rekapitułuje całość monografii, ale przedstawia zagadnienie w zupełnie innej perspektywie. Habilitantka, podkreślając wagę podejścia interdyscyplinarnego (historia, kultura, polityka i, oczywiście, językoznawstwo), dokonuje przeglądu poszczególnych warstw urbanonimów Brześcia. Z przeprowadzonego przeglądu wynikają dwa najważniejsze, jak się wydaje, parametry kreujące nominację: ideologiczny i propanstwowy. To właśnie one, jak to wykazano w *Zakończeniu*, decydowały o stosowanych modelach nominacji i/lub substytucji oraz o zasobach językowych, po które sięgała aktualna władza. Przesłanki propagandowo-ideologiczne decydujące o nominacjach miejskich obiektów liniowych Brześcia szczególnie wyraźnie widać w okresie polskim (1919-1939) oraz dwukrotnym radzieckim (1939-1941 i 1944-1991). Z drugiej zaś strony, nazewnictwo miejskie Brześcia w suwerennej Republice Białoruś (1991-2000) również oparte jest na parametrze politycznym. W przedstawionym w rozprawie urbanonimicznym „tyglu” białoruskiego Brześcia, z trudem odnaleźć można pierwiastek białoruski, gdyż jest on przedstawiony pojedynczymi przykładami (por. s 236).

Wartości rozprawy dr Moniki Famielec nie da się przecenić, a dotyczy ona dwóch aspektów: (1) sformułowania samego tematu rozprawy oraz (2) specyfiki i ilości analizowanego materiału językowego. Recenzowana monografia jest pierwszym tak dużym, wielostronnym i systematycznym portretem Brześcia oglądanego przez pryzmat nazewnictwa ulic i placów. Nie jest to portret statyczny, Autorka sprawnie pokazuje jego zmienność i dynamikę, a jednocześnie otwartość na zmiany, które przyniesie przyszłość.

Liczącym się, w mojej ocenie, osiągnięciem badawczym dr M. Famielec jest już sam wyekscerpowany materiał językowy (przede wszystkim archiwalny), który został poddany skrupulatnej analizie i klasyfikacji. Niekwestionowaną zaletą opiniowanej monografii jest również wybór tematu, który, jak to już sygnalizowałem wcześniej, uważam za trafny i

naukowo doniosły. A ze względu na fakt, że problematyka określona w tytule rozprawy (a także jej empiria) nie stanowiły dotychczas przedmiotu systematycznych dociekań naukowych usytuowanych, z jednej strony, w tradycji onomastyki pogranicza polsko-białoruskiego, a z drugiej - w paradygmacie badań przestrzeni miejskiej, można z powodzeniem skonstatować, że Bydgoska Językoznawczyni podjęła decyzję nie tylko śmiałą i nowatorską, ale – jak to widać po dokładnej lekturze rozprawy – decyzję dojrzałą, wynikającą nie tylko z właściwego rozeznania w zawiłościach współczesnej onomastyki, lecz również z umiejętności twórczego łączenia teorii z praktyką oraz predyspozycji do konsekwencji w postępowaniu badawczym.

Na koniec jedna uwaga negatywna dotycząca strony technicznej recenzowanej książki: rozprawa habilitacyjna *Урбанонимы города Бреста XX века* napisana została, co prawda, dobrym językiem rosyjskim, ale rażą potknięcia morfologiczne w polskojęzycznych *Podziękowaniach* (s. 3), które w pracy naukowej nie powinny się zdarzyć. Uwaga ta, której zgłoszenie wynika z recenzenckiego obowiązku, nie wpływa na moją pozytywną ocenę merytoryczną całej monografii.

Po przedstawieniu dorobku naukowego, artykułowego oraz książki habilitacyjnej, opisie jej architektury, niektórych założeń i przeglądu osiągniętych wyników, a także odniesień do szerszego kontekstu badawczego recenzent staje przed koniecznością oceny wartości naukowej omówionej całości: czy praca wskazana jako najważniejsze indywidualne osiągnięcie naukowe kandydata do stopnia jest dokonaniem habilitacyjnym i czy – w opinii recenzenta - stanowi „znaczny wkład autora w rozwój określonej dyscypliny naukowej”?

Moja odpowiedź brzmi: **stanowi.**

Można orzec, że monografia habilitacyjna dr Moniki Famielec jako dokonanie naukowe ma określone znaczenie dla językoznawstwa (i szczególnie onomastyki oraz teorii przestrzeni miejskiej) dlatego, że z powodzeniem wprowadza rozważania o specyfice urbanonimii pogranicznego Brześcia na warsztat badawczy polskiej rusycystyki językoznawczej, rozstrzyga szereg zagadnień szczegółowych i zarysowuje nowe horyzonty badawcze w tym zakresie.

Wedle zapisów *Ustawy* rozprawa habilitacyjna powinna stanowić „znaczny wkład autora w rozwój określonej dyscypliny naukowej”. W moim przekonaniu książka habilitacyjna dr M. Famielec, a także Jej dorobek naukowy ten wymóg spełniają. Moja ocena Jej działalności dydaktycznej i organizacyjnej jest również pozytywna. W związku z powyższym z pełną odpowiedzialnością stwierdzam, że dr Monika Famielec jest uformowaną badaczką, odpowiedzialnym nauczycielem szkoły wyższej i pełnowartościowym członkiem społeczności akademickiej, podejmującą wszystkie istotne zadania stojące przed nimi.

Reasumując, chcę zwrócić uwagę na fakt, że dorobek naukowy dr Moniki Famielec, sytuując się na pograniczu językoznawstwa i szeregu innych dyscyplin humanistyki (historia, kultura, częściowo historia polityki), jawi się jako interesujący, wartościowy poznawczo, a stworzony został z dyscypliną oraz troską o formę i jakość. Jest on dowodem ciągłego rozwoju naukowego w zakresie teorii i warsztatu Kandydatki do drugiego stopnia naukowego. W mojej ocenie dr Monika Famielec jest osobą naukowo dojrzałą i ukształtowaną, która dorosła do samodzielności naukowej.

4. Konkluzja końcowa

Uwzględniając wszystko to, co wyżej zostało powiedziane, jako oficjalny recenzent w postępowaniu habilitacyjnym dr Moniki F a m i e l e c,

popieram

Jej starania o przyznanie stopnia naukowego d o k t o r a h a b i l i t o w a n e g o nauk humanistycznych w zakresie j ę z y k o z n a w s t w a.

Wrocław, 22. lipca 2020r.

dr hab. Michał Sarnowski, em. prof. UWr